

כתב הגנה לרוצח הראשון. עו"ד ציון אמיר עובד עם התלמידים על הקייס של קין

האם ציון אמיר היה מצליח לזכות את קין מאשמת רצח?

עו"ד ציון אמיר לקח על עצמו משימה קשה: להוכיח שקין הוא לא רוצח בדם קה גם השבוע של אביגדור פלדמן לא היה פשוט עם לקוח כמו אליהו הנביא שנאשם ברצח 450 עובדי אלילים. כתבנו ליווה שניים מהמשפטנים הבכירים בישראל שנאבקו ביחד עם תלמידי תיכון על חפותם של גיבורי התנ"ך במסגרת מבחן בגרות. אז מה היה גזר הדין של קין אם היה לו סנגור יוקרתי, וגם: מה פלדמן ואמיר חושבים על איילת שקד

איתי אילנאי | צילומים: אלכס קולומויסקי, יובל חן

ההתנהלה בשבוע שעבר במוזיאון ארצות המקרא בירושלים, בהשתתפות תלמידי כיתות י"א מתיכון "טכנולוגי נעמת" בחולון. התלמידים, שהתחלקו לשתי קבוצות, תביעה והגנה, התכוננו למשפט במשך כחודש, תוך שהם מעמיקים בספרי התנ"ך ומעלים באוב את דמותו של אליהו. לעזרתם נחלצו שניים מהמשפטנים הטובים ביותר בישראל: התובעת עו"ד פנינה גיא, לשעבר פרקליטה בכירה בפרקליטות מחוז תל-אביב ומי שהייתה התובעת במשפטו של יגאל עמיר; והסנגור עו"ד אביגדור פלדמן, מאבירי זכויות האדם בישראל ואורח קבוע בבג"ץ.

במהלך המשפט התעמתו שתי הקבוצות זו עם זו בידענות מפליגה, כאשר גיא ופלדמן מובילים אותן בגלימות שחורות וכשספר התנ"ך פתוח בידיהם. על ההצגה כולה ניצח השופט המחוזי אלון אינפלד בכבודו ובעצמו, אשר בסבר פניו החמורות וברעמת זקנו הלבנה נראה בעצמו קצת כמו אליהו הנביא. השופט אינפלד גם ניפק פסק דין מנומק ודרמטי, שעלול לערער את כל היסודות שגדלנו עליהם. אבל בינתיים, תישארו במתח. נחזור לפסק הדין הזה אחר כך.

הידרדרות של ההנהגה

תשכחו מכל מה שידעתם על מבחני הבגרות: המשפט היצירי ופורץ הדרך שמתואר לעיל הוא חלק מפרויקט נהדר בשם "משפטים מקראיים", שיזם מוזיאון ארצות המקרא בשיתוף משרד

החינוך. במסגרת הפרויקט תלמידי תיכון "מע" מירים לדין דמויות מפורסמות מהמקרא, מקין ורוד המלך ועד לאליהו הנביא ו-12 המרגלים, וכל זאת כחלק ממבחן הבגרות שלהם בתנ"ך. זו השנה השלישית שבה הפרויקט יוצא הדופן מתקיים, וגם הפעם התגייסו אליו בהתנדבות כמה מהמשפטנים הבכירים במדינת ישראל. המטרה של שיטת הלמידה הייחודית הזו, שמאתגרת את דרכי הלימוד המסורתיות ומכניסה בהן פלפל ותזויות, היא להעניק לבני הנוער חוויית למידה אחרת, משמעותית הרבה יותר. על הדרך, מתחככים התלמידים במיטב המשפטנים ונחשפים לא רק לתנ"ך אלא גם לעולם המשפט ולסוגיות עקרוניות של צדק ואמת.

"כשהתלמידים מעורבים בלמידה, כשהם מתווכחים ביניהם ומחזורים ללימודים ברי-גש שלהם, הם יזכרו את החומר הנלמד לכל החיים. הרבה יותר מאשר כשהם יושבים באופן פסיבי בכיתה ומאזינים למורה מפרשת פסוקים בתנ"ך", אומרת ד"ר עידית קמה, מנהלת מח' לקת החינוך וההדרכה במוזיאון ארצות המקרא. "המוזיאון משתמש בכלים העומדים לרשותו על מנת להשפיע על הינוך הדור הצעיר ביישראל", מצטרפת מנכ"לית המוזיאון, אמנדה וייס. "זו למידה שמצליחה לערב את כולם בעשייה מעמיקה, ולהמחיש עד כמה סיפורי המקרא רלוונטיים לימינו אנו".

יום לפני משפטו של אליהו הנביא, הצטרפתי להכנות למשפט של רוצח מפורסם אחר – קין.

הידוע יותר כאלהו הנביא, כ-450 נביאי בעל ברזיקרב דתי שנערך במרומי הר הכרמל. לאחר ניצחונו הוא הוריד אותם אל נחל הקישון, ושם שחט אותם כמו ידיו בזה אחר זה, אל מול פניהם המשתאות של בני ישראל. המעשה האכזרי הוכיח את קיומו של האל האחד, מנע את המשך כהונתו של המלך אחאב שחטא בעבודת אלילים, הציל במידה רבה את היהדות מכליה וקיבע את אליהו כדמות אגדית. אך נשאלת השאלה: האם אליהו הנביא היה, גם, רוצח?

שפט הרצח שהתקיים ביום רביעי שעבר בירושלים כמעט לא זכה לתהודה, למרות שכלל נאשם מפורסם, עורכי דין מהי שורה הראשונה ו-450 קורבנות שהוצאו להורג בדם קה. ייתכן שהסיבה לכך היא שהמעשה הנוראי התרחש לפני אלפי שנים, ושהמשפט לא התנהל במסגרת הדין הפלילי, אלא תחת המטרייה של מבחני הבגרות בתנ"ך. בכל מקרה, הפרטים מוזעזעים: בספר מלכים א', פרק י"ח, מסופר כיצד הביס אליהו התשבני,

26.84x20.57	2/3	5 עמוד	24 שעות	04/12/2018	66229278-2
מקרא ירושליםאמנדה וייס - מנכלית מוזיאון ארצות המקר - 81026					

מאוחר יותר את התלהבותו להשתתף בפרויקט. "אנחנו רואים מה שקורה במהלך שנים רבות בחברה הישראלית למנהיגות הפוליטית והחברתית, וגם לחלק מהמנהיגות הרוחנית. צעירים איבדו את האמון ביכולת של ההנהגה להוביל את החברה. בשבילי, לחדר מה זו חברה מתוקנת ומה חשיבותו של החוק, זו ממש שליחות מיסיונרית. במיוחד כשהדג מסריח מהראש".

אתה מתכוון לראש הממשלה, שהמטרה ממליצה להעמידו לדין בכמה תיקים שונים? "אני לא רוצה להיכנס לדוגמאות אישיות, אבל אני חושב שאפשר לראות חתך של התנהגות של המנהיגות שלנו לאורך עשרים השנים האחרונות לפחות, ולראות את תרבות הדיון ואת נורמות ההתנהגות מירדירות. איך מתמודדים עם זה? חוזרים לבסיס, לערכי היסוד של אחריות, של דוגמה אישית, של מופת, שמופיעים גם בתנ"ך".

אתה מגן על קין שהרג את אחיו. סנגור אחר, עו"ד יעקב וינרוט ז"ל, אמר בעבר שלפעמים בסנגור הוא "מוכר את הלב".

"אני מבין את האמירה של וינרוט, שהיא יריד טוב שלי. כל תיק לוקח פיסה מנשמתך. אבל בתפיסה שלי אין אדם, רשע ככל שיהיה, שאין בו נקודה אחת לזכות, והובתך למצוא אותה. זו מהות העבודה של הסנגור ולכן אני רואה בה משימת חיים. התפיסה של לזרוק את כל מי שחטא לאי השדים, לכלוא אותו ולזרוק את המפתח, היא תפיסה פרימיטיבית וחשוכה, ללא חמלה וחסד וללא תיקון של החברה. זו לא תפיסה ליברלית".

בליברל, מה דעתך על שרת המשפטים, איילת שקד, שמנסה לעשות רפורמה במערכת המדי שפט לכיוון של שמרנות והפרדת רשויות? "איילת שקד עושה מלאכה גדולה מאוד. אני לא שותף לביקורת שקיימת בחוגים מסוימים עליה וחושב שהיא עוד תיזכר כאחת ממחוללות השינויים הגדולות בחברה הישראלית. הרפורמות שלה מבורכות ויישאו פרי לעוד שנים רבות. היא מכ"

"כשאני מייצג לקוח אני יכול לטעון טיעונים שאני לא מסכים איתם", עו"ד אביגדור פלדמן בפעולה

עו"ד אביגדור פלדמן:
"לא ידעתי איך נגן על אליהו הנביא, בנאדם ששחט כל כך הרבה אנשים. בהתחלה חשבנו לטעון לחוסר שפיות, כי בכל זאת מדובר בנאדם שחושב שאלוהים מדבר אליו"

הספר כשהוא לבוש כראוי לאחד הסנגורים המוצלחים בישראל. בחליפתו הכחולה ועניבתו התואמת, כאשר בלוריתו הלבנה והמפורסמת מתנפנת על ראשו, הוא נעמד מול הכיתה הקטנה והחל לחצוב בטקסט המקראי ולשרטט ביחד עם התלמידים את קווי ההגנה במשפטו של קין. אפילו צלצול הפעמון לא עצר אותו.

ביחד עם צוות ההגנה הצעיר שלו, הגיע אמיר למסקנה הנחרצת שקין לא רצח את הבל. אמנם כתוב במפורש "ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגו", אבל מכיוון שלא היה תכנון מוקדם ולא הייתה כוונת תחילה, רצח לא היה שם. לדברי עורך הדין הממולה, לכל היותר ניתן להרשיע את קין בגרימת מוות ברשלנות. "כל מה שאנחנו צריכים לעשות זה לעורר ספק סביר", הסביר את אחד מעקרונות המשפט הפלילי.

"אני רואה ערך חינוכי גדול בלפגוש בני נוער, שקשובים ורוצים לספוג", הסביר אמיר

עו"ד ציון אמיר: "אני לא שותף לביקורת על איילת שקד וחושב שהיא תיזכר כאחת ממחוללות השינויים הגדולות. הרפורמות שלה מבורכות ויישאו פרי לעוד שנים רבות. אני מחזק את ידיה, זה לא קל מה שהיא עושה. זה דורש אומץ לב, ומסתבר שיש לה"

"תראו, יש לו חליפה!" צעקה אחת התלמידות הנרגשות, שזיהתה את אמיר מהחלון בעודו עושה את דרכו לכיתה. ואכן אמיר, מי שייצג בעבר לקוחות מגוונים, ממשה קצב ודודו טופו ועד אסי אבוטבול והאחים פריניאין, הגיע לבית

קין, שהרג את הבל אחיו ונחשב לרוצח הראשון בהיסטוריה, הוא לקוח לא פשוט; תלמידי כיתה י' בתיכון "רמות" בבתים קיבלו את המשימה הכמעט בלתי אפשרית: להוציא אותו זכאי. מול שעו"ד ציון אמיר היה שם כדי לעזור.

25.99x33.22	3/3	6 עמוד	24 שעות	04/12/2018	66229279-3
מקרא ירושליםאמנדה וייס - מנכלית מוזיאון ארצות המקר - 81026					

"תוך שלוש שעות היה לנו כתב אישום בתלמידים במוזיאון ארצות המקרא, השבוע

ניסה מערכת שלמה של איזונים בכל מיני מישורים של חינוך המשפטיים. אני מחזק את ידיה, זה לא קל מה שהיא עושה וזה דורש אומץ לב גדול, ומסתבר שיש לה."

תקדים יגאל עמיר

במהלך המפגש עם אמיר ציטטו תלמידי התיכון בעל פה את בראשית, פרק ד', ושחו את דבריו של עורך הדין בצמא. ניכר שהם נהנו מכל רגע. אחד מהם ציין שלמעשה הבל היה האדם הראשון בהיסטוריה האנושית שמת, ועל כן קין לא יכול היה לדעת מהי המשמעות של רצח, והנה לכם זיכוי מהדהד בפוטנציה.

"זו הרפתקה", אומר התלמיד תמיר ברחובניק בן ה-15 על התהליך של חקירת פרשת קין והבל. "זו חוויה אחרת", מצטרפת לינוי שטרית. "הרבה פעמים כשלומדים למבחן, לא באמת מבינים את המשמעות ולא מתעמקים בחומר. פה הרגשתי שאני מבינה את החומר הרבה יותר טוב."

נראה שמי שהתלהב יותר מכל מהמפגש עם אמיר הוא דווקא המורה עמיר רנרט, שנראה לדגעים מהופנט לחלוטין מכל מה שמתרחש בכיתתו הצנועה. "הפלטפורמה של משפט מבויס זו דרך שלא הכרתי עד היום כדי להעפף את התלמידים קדימה", הוא מסביר. "במהלך הלמידה ראיתי איך אני מוריד מהלך כמורה והלמידה

עוברת אליהם. הם עפו על זה."

ביום ראשון השבוע עלה רנרט עם תלמידיו למוזיאון ארצות המקרא בירושלים, כדי לייצג את קין במשפטו. מן העבר השני עמדו תלמידי בית הספר "ובלים" באור יהודה, אותם ליוותה עו"ד רותי ליטבק, שייצגו את התביעה. התלמידה לינוי שטרית, שהופיעה על דוכן העדים כפסיכולוגית מומחית, טענה בתוקף שבתקופה של בריאת העולם טרם הייתה חברה, טרם היו חוקים וטרם היה מוסר, ולכן בשפיטתו של קין על פי החוקים והנורמות של ימינו יהיה משום

התלמידה לינוי שטרית טענה בתוקף שבשפיטת קין על פי הנורמות של ימינו יהיה משום אכיפת חוק שלא היה קיים באותו זמן. עדים אחרים הבלו את העובדה שהתנ"ך אינו מציין שקין תכנן לרצוח את הבל, ושייתכן שהיה זה בכלל הבל שהגיע לשדה כדי ללעוג לאחיו, שאלוהים דחה את מנחתו.

אכיפת חוק שלא היה קיים באותו זמן. עדים אחרים הבלו את העובדה שהתנ"ך אינו מציין שקין תכנן לרצוח את הבל, אלא רק שהיה ביניהם דין ודברים, ושייתכן שהיה זה בכלל הבל שהגיע לשדה כדי ללעוג לאחיו, שאלוהים דחה את מנחתו.

בתום קרב סוער עלה השופט בדימוס אילן שילה, לשעבר סגן נשיא בית המשפט המחוזי מרכז לוד, להקריא את פסק הדין. האולם כולו השתתק. קין זוכה מרצח מחמת הספק, והורשע בהריגה בלבד. נדמה שלו היה עו"ד אמיר פעיל בימי המקרא, ההיסטוריה של העם היהודי הייתה נראית אחרת.

חזרה למשפט אליהו הנביא, שהפיה חיים גם בפסוקים המסובכים והארכאיים של ספר מלכים. קבוצת התלמידים שייצגה את התביעה, בעזרתה של עו"ד גיא, טענה במהלך המשפט בתוקף כי הראיות במקרא מוכיחות בבירור שאלוהים תיכנן מראש את הטבח, ואף לא הביע לגביו חרטה. הם הציגו את אליהו כעבריין נתעב.

מן העבר השני, טענו תלמידי קבוצת הסנגוריה כי מעשהו של אליהו היה הכרחי כדי לעצור את הבצורת שממנה סבל עם ישראל באותם ימים, וכי ממילא הוא פעל בשירותו של כוח עליון, העונה לשם אלוהים, ועל כן אינו אחראי למעשיו. מבחינתם, אליהו הוא גיבור לאומי.

היה מרגש לראות את תלמידי התיכון שולטים בחומר, נואמים בעצמם בלהט מעל דוכן העדים ומעורבים כל-כולם בעניין. המשפט סחף גם את עורכי הדין גיא ופלדמן, שמאחוריהם היסטוריה ארוכה במסדרונות בתי המשפט. היה מרתק לראות את המשפטנים הוותיקים והממולחים הללו מנהלים ביניהם קרב אפי, כמעט תנ"כי בממדים שלו, אף שהכל היה חלק מהצגה מבוימת היטב.

"נהגנו כאילו זה באמת בית משפט", מודה פלדמן, וגיא מוסיפה בשיחה הנערכת עימם רגע לפני הקראת פסק הדין שאם תפסיד במשפט, בכוונתה לערער לעליון. לדברי גיא, אין ספק כי התלמידים שהשתתפו במשפט המבויס יזכרו עד

סוף חייהם את פרשת אליהו הנביא ונביאי הבעל. "גם אני אזכור", היא אומרת. "ידעתי שאלוהים רצח את נביאי הבעל, אבל עד היום לא נכנסתי לעומק הפרשה. בהתחלה גם לא היה לי ברור איך נעשה מזה כתב אישום – בכל זאת, מדובר באלוהים הנביא. אבל ישבתי עם הכיתה, פירקנו את הפסוקים לפירוורים, ניתחנו כל מילה, וטראח, תוך שלוש שעות היה לנו כתב אישום ביד".

פלדמן: "אני, לעומת זאת, לא ידעתי איך נגן על בנאדם ששחט כל כך הרבה אנשים. בהתחלה חשבנו לטעון...".

גיא: "להתיישנות?"

פלדמן (צוחק): "לא, אבל חשבנו על חוסר שפיות, כי בכל זאת מדובר בבנאדם שחושב שאלוהים מדבר אליו".

במהלך המשפט השתמשה גיא בתקדים

ממשפט שבו שימשה התובעת: משפטו של רוצח ראש הממשלה, יגאל עמיר, שהשתמש בהגנת הצורך כחלק מהניסיון להגן על עצמו. "אחת הטענות של עמיר הייתה שהסכם השלום שעשה רבין ימיט כליה על המדינה, ולכן היה הכרח לרצוח אותו", מסבירה גיא. "גם אליהו חשב שנביאי הבעל מסכנים את הדת היהודית, אבל לפי תקדים עמיר, הגנת הצורך לא עומדת לו".

פלדמן, לעומת זאת, השתמש במהלך המשפט בחוק הלאום, וטען שבגלל שהחוק החדש מגדיר את היהדות כערך עליון, יש לזכות את אליהו, שהרי הוא פעל בשמה. "וראי שאני לא מסכים עם חוק הלאום, הוא יוצר אפליה ורוח רעה בין היסודות של החברה הישראלית", אומר הסנגור פלדמן. "אבל כשאני מייצג לקוח, אם זה לא עומד בסתירה מובהקת למצפון שלי, אני יכול לטעון טיעונים שאני לא לחלוטין מסכים איתם".

כמשפטנים שהפכו למורים לתנ"ך, מה דעתכם על אמירתה של שרת המשפטים איילת שקד, שבתו המשפט "ממעטים לשאוב השראה ממקורות המשפט העברי"?

פלדמן: "ראינו בפסק הדין האחרון של בית המשפט העליון שימוש בעייתי מאוד במשפט העברי (הכוונה לפסק הדין שמתיר על כנו את החלטת בית הדין הרבני, לפיה אישה שבגדה בכעלה לא תהיה זכאית למחצית מדירת המגורים בה התגוררה עימו במשך 30 שנה, א"א). המעמד האישי של הדין העברי אינו מהמתקרמים, הוא מפלה את האישה, מקפח את הזכויות שלה ורואה בה כמעט נכס של בעלה. עד כה, בג"ץ תמיד עמד על המשמר כדי שבית הדין הרבני לא יישם הלכות מהמשפט העברי שיש בהן אפליה של נשים. עכשיו יש חשש שהבלם הזה עלול להיסדק".

חזרה לאלוהים הנביא. בתום המשפט הקריא השופט אינפלד את גזר הדין והמתח באולם היה בשיאו. "הנאשם מורשע בעבירה של רצח בכוונה תחילה לפי סעיף 300 לחוק העונשין", אמר, אבל אז מיהר להטיל על אליהו עונש מופחת ממאסר עולם, בגלל הגנת הצורך, שבכל זאת עמדה לו. אחרי הכל, הוא הציג את היהדות מכלייה.